

מכּגש

לעבודה חינוכית-סוציאלית

כרך כא • גיליון 37

תמוז תשע"ג – יוני 2013

יוצא לאור על ידי:

אפשר

"אפשר" – עמותה לפיתוח שירותי רווחה וחינוך

בשיתוף עם:

המכללה האקדמית בית ברל
בית הספר לחינוך
החוג לקידום נוער

משרד הרווחה
והשירותים החברתיים
האגף לנוער צעירים ושירותי תקון

דבר העורכת

בפתח דבריי ברצוני להיפרד מקודמי בתפקיד ד"ר אמיתי המנחם. אמיתי היטיב עם כתב העת בהרחבת היריעה ובעיצוב רוח ייחודית – רוח של יצירתיות, אכפתיות ורגישות לכותבים ולקוראים כאחד. אני מאחלת לו שנות יצירה עשירות ופוריות בהמשך הדרך.

אני חשה תחושת מחויבות עמוקה למסורת שטיפחו קודמי, ושמחה להמשיך במלאכה החשובה, תוך שמירה על אותה רוח ייחודית של כתב העת. בתפקידי החדש אשאף לאותה מידה של מעורבות, יצירה ורצון כן להרים תרומה מקורית למחקר, להגות ולעשייה החברתיים והחינוכיים. בכוונתי להמשיך וליישם את חזון הרב-תחומיות, כפי שהוא בא לידי ביטוי בכתב העת כיום, ואף להעמיק ולהרחיב אותו. השילוב בין נושאים שונים מחד גיסא ובין אקדמיה ושדה מאידך גיסא יאפשר העמקה של הדיון בנושאים ייחודיים, ובו בזמן גם הרחבה של קשת הנושאים הנדונים כיום בכתב העת. מעבר לכך, אנסה לשלב תחומי דעת נוספים, הקרובים לתחומי העניין של "מפגש". אחד מהתחומים האלו, הנראה לי חשוב במיוחד, הוא חקר הפסיכולוגיה הפוליטית בקרב ילדים ובני נוער. אני רואה חשיבות רבה לקישור תחום מחקר זה ליישומים חברתיים וחינוכיים, כצעד משמעותי בקידום הסובלנות והכרת ה"אחר" ובהתמודדות כנגד תופעת הגזענות והאלימות.

כעורכת "מפגש" אנסה להגיע לקהל כותבים וקוראים רחב יותר, הן באקדמיה והן בשדה, ולהעמיק את הבולטות וההשפעה של כתב העת בציבוריות בישראל ובשאלות המהדהדות כיום בתחומי החינוך והחברה. ברוח זו אני מקווה לפעול יחד עם אנשי המערכת, המלווים את כתב העת בהתמדה, במסירות ובביקורתיות הנדרשות בעבודה כזו. אני שמחה מאוד על העבודה המשותפת עם הרכזת מרים גילת, המפעילה את מערכת העיתון במקצועיות ובאכפתיות רבה.

כתב העת ימשיך ליזום גיליונות ייחודיים לנושאים שיוארו בהארה רב-תחומית, הן מבחינת העיון והחקר והן מבחינת העשייה החינוכית והחברתית. כבר בגיליון זה אנו מפרסמים קול קורא לחוברת ייחודית בנושא לקויות למידה והפרעות קשב, בעריכתה של פרופ' מלכה מרגלית. במקביל ניזום ימי עיון וכנסים שיתמקדו בנושאים הייחודיים שיועלו ב"מפגש".

הקשר החי עם קהל הקוראים והכותבים חשוב לי במיוחד. כל אחד ואחת מכם מוזמן להגיב למאמרים המתפרסמים בכתב העת, להעלות בו את הגותו, פרי מחקר ומעשה, ולהשתתף בעיצוב פניו.

אני מקווה שנשכיל ליצור ב"מפגש" פתח לשילוב בין עולמות שונים – לא רק בין העולם האקדמי והעבודה בשדה, אלא גם בין התרבויות השונות המרכיבות את החברה שלנו כאן, ושדיאלוג כזה ייערך מתוך אחריות, מעורבות והפריה הדדית.

ומה בגיליון הנוכחי? הגיליון הפעם הוא אקלקטי וכולל מאמרים העוסקים בנושאים מגוונים ונעים על הרצף בין הפרטי לכללי, בין האישי לפוליטי ובין החינוך לטיפול. מעבר לכך, וללא כוונה מוקדמת, עובר בין המאמרים השונים חוט מקשר המכוון ליציאה מתוך מצוקה, משבר וכאוס לכיוון של פיתוח יכולות וכוחות התמודדות.

המאמר הפותח, של ניסים אבישר, מעלה גישה בסיסית כזו בפסיכותרפיה. אבישר מציג גישה ייחודית לפסיכותרפיה, המרחיבה את היריעה מעבר להיבט החינוכי-טיפולי, למסר הרלוונטי לכולנו – האפשרות להפוך אי-נחת, אישית או פוליטית, לכוח. הראייה הבסיסית שעליה מבוסס המאמר מדגישה את מקומם של כוחות פוליטיים בעיצוב הזהות של הפרט, כלומר איננו יכולים להבין את התפתחות הפרט ללא ההקשר המערכתי והפוליטי שבו הוא מצוי. במאמרו, הכתוב בבהירות רבה, המחבר טוען כי גם השיח הטיפולי אינו יכול להתעלם מההקשרים הפוליטיים-תרבותיים שלנו (נוסף על המרכיבים התוך-אישיים שאנו בדרך כלל מכוונים אליהם). מבט כזה יכול אולי להוביל אותנו לראייה דטרמיניסטית שבה הפרט הוא קרבן של נסיבות. אולם מחבר המאמר מדגיש דווקא את האפשרות להפוך את אי-הנחת הנכפית עלינו למקור של כוח.

השיח של פיתוח כוח בונה מתוך "אי-הנחת" של קבוצות שונות במצוקה משולב, בדרך כזו או אחרת, גם במאמרים הנוספים. מאמרו של אילה צור ומיכל ראזר מתאר מחקר המעריך תכנית הכשרה ייחודית לחינוך ולהוראה של תלמידים בהדרה. חווה וייס ודורית אמיר מתארות מחקר המתמקד בטיפול קבוצתי קצר מועד במוזיקה בנערות שנעקרו מגוש קטיף, שבו מגיעות המטופלות ממצב ראשוני של תגובות פוסט-טראומטיות לחוויות העקירה לתחושות של התמודדות. יעל פרופר ויוליה מירסקי עוסקות במאמרו באוכלוסיית מצוקה אחרת – אנשים עם לקויות למידה – ומתמקדות בגורמים המאפשרים הצלחה במערכת האקדמית במצב המגביל הזה. המאמר מתייחס הן לגורמים פנימיים והן לגורמים מערכתיים רחבים, כמו מדיניות מערכת החינוך בכלל והאקדמיה בפרט. המאמר האחרון בחוברת מתייחס אף הוא לאוכלוסייה הנתונה ב"אי-נחת" בסיסית של מציאות קשה – כיתות של חינוך מיוחד בחינוך היסודי הרגיל במגזר הערבי. גם מאמר זה תר אחרי אפשרויות הצמיחה ובוחן את שיטות ההוראה הפעילה כאמצעי המאפשר קידום של הישגי התלמידים המיוחדים. לממצאי המחקר עשויות להיות השלכות רחבות יותר לטיפול מוטיבציה ללמידה במערכת החינוך בכלל.

שתי סקירות הספרים בחוברת זו משתלבות אף הן ברוח הסלוטוגנית, המחפשת אחר מקורות ואפשרות לבניית כוח בסביבה של מצוקה. הסקירה של יפעת כרמל מתייחסת לספרה של אפרת שהם, "להציץ מבעד לחומות: אלימות כלפי בנות זוג בקהילות סגורות". הספר מאפשר לא רק הצצה, אלא גם העמקת ההבנה של תופעת האלימות כלפי נשים בכמה חברות מסורתיות בישראל. כמו במאמרו הפותח של אבישר בגיליון זה, גם ספרה של שהם מציע פיתוח של דפוס חשיבה שאיננו מתעלם מתהליכי ההבניה החברתית, אך עם זאת, מנסה לבנות דפוסים המקדמים שינוי חברתי רגיש תרבות.

נחום מיכאל סוקר את ספרו של נתי רונאל, "חלף עם הרוח: טיפול לפי תוכנית שנים-עשר הצעדים", ומתאר את הספר כמהווה "גשר בין אנשי המקצוע, שלמדו והתמחו בתחום ההתמכרויות ועוסקים בעבודתם המקצועית בטיפול במכורים, לבין ציבור רחב של מכורים שמצאו את הדרך אל האור [...] ופועלים בקבוצות לעזרה עצמית על פי תכנית 12 הצעדים".

אני מקווה שהקריאה בחוברת המגוונת הנוכחית אכן תעשיר אתכם בחשיבה על דרכים להפוך את "אי-הנחת" הנכפית עלינו בהווה החברתית והפוליטית שבה אנו חיים, למקורות של כוח וצמיחה.

לסיום, שוב תודה מקרב לב לכל העושים אתי במלאכה. כולכם מוזמנים להשתתף בפיתוח כתב העת לבמה של דיאלוג פורה בין הקבוצות השונות המרכיבות את החברה שלנו.

אני מאחלת לכולנו קיץ שקט,

פרופ' שפרה שגיא

עורכת ראשית